

Chichen Itza on Meksikon kuuluisin Maya-temppeli.
Kuva: Daniel Stöckli

Maya-kulttuurin jalanjäljillä eri puolilla Meksikoa

28.3.2025 0.00

Mayojen yli tuhat vuotta sitten luotu yhteiskunta oli erittäin menestynyt ja tuotti mitä hätkähdyttävimpiä luomuksia. Mikä parasta, merkittävä osa näistä rakennelmista on säilynyt hyvin ja edelleen koettavissa eri puolilla Meksikoa.

Eikä maya-kulttuuri ole hävinnyt kokonaan unholaan ja traditioihin voi osallistua osana festivaaleja ja kylävisiittejä.

Mayojen monimuotoisen kulttuurin historia ulottuu ainakin 3 000 vuoden taakse. Se tunnetaan erityisesti mahtavista rauniokaupungeista, joita Meksikon sademetsät ovat pullollaan. Aikanaan mayojen taide oli hyvin korkeatasoista, heillä oli oma kirjoitusjärjestelmä ja he laativat tarkkoja kalentereita, joista varsinkin maailmanlopputeoriat ovat tuttuja.

Maya-kulttuurin merkittävimmät temppelikeskukset syntyivät vuosina 400 eaa-300 jaa ja alueilla asui kulttuurin kukoistuskaudella jopa kolme miljoonaa ihmistä. Lisäksi klassisella kaudella rakennettiin suuria keskuksia, jotka sotivat keskenään. Monet eteläiset maya-kaupungit luhistuivat tuntemattomasta syystä 800-900 jaa ja edelleen kiistellään vilkkaasti siitä, miksi monet suuret kaupungit hylättiin. Syiksi on arveltu muun muassa kuivuutta, sotia, maaperän köyhtymistä, kulkutauteja ja kapinoita. Kulttuuri kukoisti jonkin aikaa pohjoisessa, mutta espanjalaisten saapuessa 1525 oli vain muutama keskus jäljellä. Viimeinen maya-kaupunki, Tayasal, kukistui 1697.

Mayojen aikaiseen kulttuuriin pääsee tutustumaan rantakaupunki Cancunissa, museo Maya de Cancunissa. Se on sekoitus historiallisia artefakteja, tarinoita ja ulkoilmamuseota. Osana tätä pienehköä museota on arkeologinen raunioalue, jota edelleenkin kaivetaan esiin. Myös Méridasta löytyy mayojen historiaan keskittynyt monipuolinen museo.

Jukatan on temppelien ihmemaa

Mayojen kulttuurin tuotoksista suuri osa on keskittynyt Jukataniin niemimaalle. Edelleenkin merkittävä osa väestöstä periytyy suoraan esi-isistään.

Chichén Itzá on selkeästi suosituin ja merkittävimpiä Meksikon nähtävyyksiä. Eikä ihme, sillä yhdeksi maailman seitsemästä ihmeestä kutsuttu pyramidalue hätkähdyttää varmasti. Missään muualla ei pysty samalla tavalla kokemaan, millainen maya-kaupunki oli loistonsa aikaan. Alueen keskeisin temppeli on Kukulcan 25 metriä korkea porrasympyrä. Se on muodoltaan pyramidimainen ja toimii kivistä rakennettuna mayalaisena kalenterina. Neljässä porraskäytävässä on jokaisessa 91 askelmaa ja kun lasketaan ylätaso mukaan saadaan 365 eli vuoden päivien lukumäärä. Jokaisena kevät- ja syyspäiväntasauksen päivänä maaliskuu- ja syyskuussa alueelle kerääntyy paljon väkeä, koska silloin auringonvalon osuessa pohjoisen porraskäytävän sivulle, se muodostaa näkymän kiemurtelevasta käärmestä.

Muita Chichén Itzán upeista nähtävyyksistä ovat Juego de Pelota aikana pelikenttänä käytetyt alueet ja Cenote Sagrado -lähde, joka toimi keskeisenä ihmisten uhrauksen kohteena. Chichén Itzá on päiväretken päässä Cancunin rantakaupungista, joskin alueella on suosittelavaa viettää ainakin muutama päivä.

Uxmal on puolestaan yksi kauneimmista maya-temppeleistä. Se seisoo dramaattisen näköisenä keskellä aukeaa. Uxmal sisältää paljon kauniita restauroituja mosaiikkifriisejä ja palatsialueita. Chichén Itzán nähtävyydet ovat tyyliltään erilaisia. Uxmal sijaitsee 62 kilometrin päässä Méridasta.

Tulum on puolestaan rantaloman ja rauniovierailun erinomainen yhdistelmä. Täällä majasteettiset pyramidit seisovat aivan rannalla luoden kauniin ilmapiirin. Lähellä ovat myös sademetsässä seisovat Coban rauniot, joista *Indiana Jones* -elokuvat tulevat helposti mieleen. Tulum on Meksikon ensimmäinen rantalomakohde ja rennompi kuin monet muut Meksikon hektiset turistikeskukset.

Vaikka maya-kulttuurista tiedetäänkin paljon, niin välillä löytyy yllätyksiä, joihin kuuluu vastikään sademetsän syvyyksistä löydetty rauniokaupunki. Jukataniin Campechen provinssin sademetsästä löydetty temppelialue on ollut satoja vuosia piilossa. Sen 22 hehtaarin Chactuniksi nimetty alue käsittää 15 pyramidia, joista korkein on 23 metriä. Alueella on myös aukioita ja patsaita. Onkin osaltaan upeaa, ettei mayojen mystiikka ole hävynnyt ja herääkin kysymys, mitä muuta viidakon syvyyksistä vielä löydetäänkään.

Pilkahdus mayojen nykykulttuuriin

Espanjalaiset olivat ristiretkillään tehokkaita tuhoamaan loputkin maya-kulttuurin jäänteet. Siitä huolimatta kulttuuri on pystynyt säilymään ja varsinkin Jukataniin niemimaalla sekä Etelä-Meksikossa pääsee kokemaan tämän kulttuurin ainutlaatuisia piirteitä.

Jukataniin niemimaan ohella Campeche, Quintana Roo, Tabasco ja Chiapas tunnetaan maya-kylistään. Paikallisten voi nähdä pukeutuvan värikkäisiin perinnevaatteisiin. Jokaisella kylällä on toisistaan eroavat värit ja rakenne. Nykyään suuri osa kulttuurin perillisistä on katolilaisia, mikä on puolestaan luonut mielenkiintoisia kokonaisuuksia, joihin kuuluvat muun muassa mystiikkaan nojautuvat pyhimykset.

Mayalaisen voi tavata temppelikerroksen oppaana. Samalla saa läpileikkauksen kansaan, traditioihin ja tähän päivään. Lisäksi esimerkiksi San Cristobalin kaupungista järjestetään retkiä maya-heimojen kyliin, kuten San Juan Chamulaan. Isommista kylistä voi lisäksi ostaa maya-tyylisiä koruja, huopia ja paitoja. Tuotteet ovat takuulla värikkäitä!

Monissa paikoin Meksikoa pääsee maistelemaan mayojen keskuudessa suosittua *cochinilla pibilliä*. Herkullinen ruokalaji sisältää muun muassa sianlihaa, tomaattia, salsaa ja punasipulia käärittyinä banaaninlehteen. Perinteisesti ruoka valmistetaan maaunissa. *Chilaquiles*-aamiaislautanen on maistamisen arvoinen ja kokoelma tortillalastuja, vihreää chiliä, sipulia ja kanaa.

7 mielenkiintoista faktaa mayojen kulttuurista

Bonampakin temppelin maalaukset ovat hyvin säilyneet.

Kaikkia Maya-temppeleitä ei ole viidakoista edes löydetty.

Perinteiset Maya-kulttuurin vaatteet ovat värikkäitä.

1. Maailmanloppua ei tule. Vaikka monet tuntuivat ottavan maailmanlopun päivät tosissaan, niin itse mayat näkivät 5125 vuoden syklin vain luonnollisena osana suurempaa ajanlaskun kokonaisuutta.

2. Kehittivät nollan. Mayat itse asiassa kehittivät ensimmäisenä konseptin nolaluvusta, joka oli perusta heidän kalentereilleen.

3. Suuri osa tempeleistä sijaitsee maan alla. Vaikka isot pyramidirakennelmat ovat selkeä osa maya-kulttuurin viehätystä niin suuri osa rakennelmista sijaitsi maan alla. Harvoissa kohteissa ollaan edes vielä päästy temppelien alaisiin luolastoihin.

4. Saunakulttuuri. Entisajan mayat olivat kovia saunomaan ja paikallinen nimitys saunalle oli *temascal*. Monet nykyisistä lomapaikoista tarjoavat perinteisen saunakokemuksen.

5. Kukaan ei tiedä kulttuurin kohtaloa. Maya-kulttuurin tuho oli nopea ja armoton. Tarkkaan ei kuitenkaan tiedetä, oliko kyseessä sota, kuivuus vaiiko taudit.

6. Väkivalta oli tärkeä osa kulttuuria. Mayat olivat kovia urheilemaan, joskin itse lajit eivät olleet kevyemmästä päästä. Jalkapallon tyyppinen peli oli suosittua ja monesti pallon sisällä saattoi olla pääkallo. Myös pelien jälkeen oli suosittua tarjota ihmisuhreja jumalille.

7. Temppelit edustivat taivaallisia tapahtumia. Monet mayojen rakentamista tempeleistä perustuvat tähtitieteeseen. Esimerkiksi El Castillon pyramidi rakennettiin planeettojen asemoitumisen mukaisesti.

Hyvä tietää

o Mérida on hyvä keskus tempeleihin tutustumiselle. Lennot 800 eurosta alkaen. Esimerkiksi Tema-matkat järjestää maya-kulttuuriin keskittyneitä pakettimatkoja. Hinta alkaen 2058 euroa.

o Varsinkin Jukatanin alueella liikkuminen on helppoa. Bussit ovat verrattain moderneja ja halpoja. Myös minibussit ovat suosittuja. Turistikohteista järjestetään matkoja raunioille. Kannattaa kuitenkin katsastaa etukäteen, mitä matkaojelmaan kuuluu ja kysellä muiden kokemuksia matkanjärjestäjistä.

o Suurimpaan osaan rauniokaupungeista on sisäänpääsymaksu, joka on keskimäärin 13 euroa.

PLUSAT

- o Hulppeat tempelialueet
- o Maya-kulttuuriin keskittyneet museot ja arkeologiset kohteet
- o Hyvä liikenneinfrastruktuuri kohteiden välillä liikuttaessa
- o Perinteisiin nojaava ruokakulttuuri

MIINUKSET

- o Kaupustelu tempelialueilla
- o Yleinen Meksikon turvallisuustilanne
- o Joissakin kylissä vastaanotto on kylmä

FAKTAT MEKSIKO

Valtiomuoto: Liittotasavalta
Pääkaupunki: México
Pinta-ala: 1 964 375 km²
Asukasluku: n. 112 miljoonaa
Kieli: Espanja
Valuutta: Peso, MXN, 1€=17,3 MXN
Uskonto: katolilaisuus 79%
Ilmasto: trooppinen, vuoristossa lauhkea
Aikaero Suomeen: -8 tuntia

TEKSTI ja KUVAT: DANIEL STÖCKLI

Maya-veistoksissa on usein runsaasti yksityiskohtia.

Cochinita pibil on suosittu ruokalaji.

